

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. ФИЛОСОФИЯ.
СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА. ФИЛОСОФИЯ.
СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ

JOURNAL OF OSH STATE UNIVERSITY. PHILOSOPHY. SOCIOLOGY. POLITICAL SCIENCE

e-ISSN: 1694-8823

№1(3)/2024, 53-58

ИСКУССТВО

УДК: 78.05

DOI: [10.52754/16948823_2024_1\(3\)_8](https://doi.org/10.52754/16948823_2024_1(3)_8)

**МУЗЫКА ИНСАНДЫН СОЦИАЛДЫК-КОММУНИКАТИВДИК
ЖӨНДӨМДҮҮЛҮКТӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮ ФАКТОРУ КАТАРЫ**

**МУЗЫКА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ
ЧЕЛОВЕКА**

MUSIC AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF SOCIAL-COMMUNICATION SKILLS

Калыбеков Аскер Ибрагимович

Калыбеков Аскер Ибрагимович

Kalybekov Asker Ibragimovich

магистрант, Ош мамлекеттик университети

магистрант, Ошский государственный университет

Master's Student, Osh State University

МУЗЫКА ИНСАНДЫН СОЦИАЛДЫК-КОММУНИКАТИВДИК ЖӨНДӨМДҮҮЛҮКТӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮ ФАКТОРУ КАТАРЫ

Аннотация

Бул макалада музыкалык искусствонун аркасында адамдын турмуштук тажрыйбасынын толукталышы, анын эмоционалдык абалы, тереңирээк, назик болушуна терең таасир берүүчү факторлору иликтенет. Демек, өзүнүн айланасындагы адамдарды, бүтүндөй курчап турган дүйнөнү жакшыраак сезет жана түшүнөт. Өзү менен натыйжалуу баарлашууга үйрөнүү менен гана адам башка адамдар менен ийгиликтүү өз ара аракеттенип, жеке жашоосунун траекториясын аныктап, заманбап дүйнөдө ийгиликтүү болууга жетишет.

Ачкыч сөздөр: музыка, коммуникация, тарбия, социалдуулук, гуманизм, искусство.

МУЗЫКА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ ЧЕЛОВЕКА

MUSIC AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF SOCIAL-COMMUNICATION SKILLS

Аннотация

В данной статье исследуются факты, оказывающие глубокое влияние на обогащение жизненного опыта человека, его эмоционального состояния, его более глубокой и нежной природы благодаря музыкальному искусству. Поэтому он лучше чувствует и понимает окружающих его людей, весь окружающий мир. Только научившись эффективно общаться с самим собой, человек может успешно взаимодействовать с другими людьми, определять траекторию своей личной жизни и добиваться успеха в современном мире.

Abstract

This article explores facts that have a profound impact on enriching a person's life experience, his emotional state, his deeper and more tender nature through the art of music. Therefore, he better feels and understands the people around him, the entire world around him. Only by learning to communicate effectively with oneself can a person successfully interact with other people, determine the trajectory of his personal life and achieve success in the modern world.

Ключевые слова: музыка, коммуникация, воспитание, социальность, гуманизм, искусство.

Keywords: music, communication, education, sociality, humanism, art.

Киришүү

Теманын актуалдуулугу. Заманбап билим берүү парадигмасы билим берүүнүн социалдык маданий функциясынын маанилүүлүгүн аныктайт, мында субъект негизги баалуулук катары таанылат, ал эми маданият аны калыптандыруунун каражаты болуп саналат. Тарбиянын негизги милдети болуп инсанды социалдык, адеп-ахлактык жана гуманисттик багыттагы баалуулуктардын негизинде калыптандыруу эсептелет. Башкача айтканда ал социалдык-маданий продукт катары маданий ишмердүүлүктө билимдин жана көндүмдөрдүн белгилүү бир тутумуна ээ болуп, курчап турган чындыкты эмоционалдык жана моралдык жактан кабыл алууга, өзү жашаган коом жана анын ичинде адамдар менен баарлашуудан кубанычка ээ болууга, маданий салттарды жана маданияттын формаларын урматтоого тийиш болгон адам.

Инсандын социалдык-маданий өнүгүүсү – бул адам өмүрүнүн белгилүү бир этабындагы социалдык-маданий жашоосунун натыйжасы, ал коомчулук тарабынан бекитилген нравалык үлгүлөрдө, нормаларда жана баалуулуктарда чагылдырылган. Бул инсандын социалдык-маданий сапаттарынын калыптанышында, тарбияланышында, социалдык-маданий баалуулуктарды өздөштүрүүсүндө анык көрүнөт. Музыкалык социалдашуунун көптөгөн факторлору бар. Музыкалык социализация – бул «курчап турган социалдык жана материалдык жактардан көз каранды болгон инсандын музыка менен байланышкан сапаттарынын пайда болуу жана өнүгүү процесси» [1, 185-б.; 6; 7].

Маданияттын көрсөткүчтөрүнүн бири – адамдын субъективдүү жана объективдүү дүйнө менен болгон байланышынын мүнөзү, мазмуну жана түзүлүшү катары эсептелет. Коммуникация маданиятты сактоо жана берүү жолу, адам жашоосунун универсалдуу шарты, жашоонун маданий кубулушу, табиятты, социалдык объективдүү дүйнөнү түшүнүүнүн каражаты, инсандын өзүн-өзү таануусу жана өзүн-өзү калыптандыруу катары кызмат көрсөтөт. Баарлашууда оригиналдуу, чыгармачыл инсандын калыптанышы пайда болот. Жеке баарлашуу адамдын жашоосунун, маданиятынын жана социалдашуусунун көрүнүшү.

Коммуникация адамдын социалдык-маданий баалуулуктарды өздөштүрүүсүнө социалдык таасир этүүнүн булагы жана анын башка адамдар менен өз ара аракеттенүү процессинде жеке чыгармачылыкта өзүн-өзү ишке ашыруусу катары каралышы мүмкүн.

Адамдын негизги муктаждыктарынын бири – бул байланышка болгон муктаждык. Курчап турган релдуулук менен болгон байланыш процессинде маалымат алмашып, анын негизинде адам өзүнүн коомдук ишмердигин пландаштырат.

Бул иш-аракеттин ийгилиги инсандын коммуникативдик тажрыйбасынын деңгээлине жараша алынган маалыматтын сапаты менен аныкталат. Бул тажрыйбаны аз убакытын аралыгында жана аны ийгиликтүү өздөштүрүү максатында өз ара аракеттенүүгө мүмкүндүк берген байланыш каражаттарынын ролу зор. Ошондуктан, адамдын коммуникативдик маданиятынын деңгээли анын коомдо өзүн-өзү ишке ашыруунун жана өзүн калыптандыруунун ийгилиги менен аныкталат. Т.Адорно, искусстводогу музыкалык жанрлардын социалдык структуралардын өнүгүшүнө тийгизген таасирлерин изилдөө «Социология үчүн музыканы түшүнүүдөн башка дагы анын структурасын жана маалыматтык феноменин ачып берүү» эсептелет [2, 145-б.].

Учудагы жаш өспүрүмдөрдүн коммуникациялык көндүмдөрүнүн өнүгүү деңгээли алардын өз жүрүм-турумдарын башкара билүү, коомдун башка мүчөлөрүнүн позицияларын эске алуу, башка адамдар менен пикир алышуу учурунда уга билүү, көйгөйлөрдү туура чечүү, башкаларга колдоо көрсөтүү жөндөмдүүлүгү менен аныкталат. Мындай сапатарга ээ болгон инсан коомдун мүчөлөрү менен жакшы мамилеледе болуп алар менен жемиштүү кызматташат.

Жалпы билим берүү мекемелери социалдаштыруунун өзгөчө институту катары иштейт, мында коомдун этикалык, адеп-ахлактык, идеологиялык жана башка мамилелери кайра түзүлүп, максаттуу педагогикалык таасирлердин системасы аркылуу ишке ашат. Инсан өнүгүп жаткан социалдык-маданий чөйрөдө түрдүү жамааттар менен өзгөчө мамилелерин түзөт, бул инсанды калыптандыруунун булагы болуп саналат.

Музыкалык искусство инсандын маданий-социалдык өнүгүүсүнө байланыштуу өзгөчө кызыгууну туудурат, анткени ал инсандын өнүгүшүнө маданий жана психологиялык жактан терең таасир тийгизет. Искусствонун башка түрлөрүнөн айырмаланып, музыка ассоциациялуулугу, демократиялуулугу жана жеткиликтүүлүгү менен мүнөздөлөт. Демек, музыкалык искусство инсандын социалдык коммуникативдик жөндөмдүүлүктөрүн толуктоо үчүн уникалдуу мүмкүнчүлүктөрдү берет, алардын маданий жана субъективдүү жеке тажрыйбасын калыптандыруу жана инсандын реалдуулукта социалдык-маданий кызматташуу ыкмаларын аныктайт.

Чыныгы дүйнөнү көркөм образ түрүндө чагылдырган музыкалык искусство менен инсандын диалогунда адамдардын, жаратылыш кубулуштарынын жана коомдук окуялардын айырмачылыктарын өз ара мамилелеринде терең түшүнө алат. Ошондуктан кабыл алынган нерсенин жеке маанисине ээ болот, бул чындыкка дифференцияланган баа берүүнүн зарыл шарты болуп саналат, ал адамдын өзүнө, андан кийин дүйнөгө карата ички позициясынын жетилишине негиз түзөт.

Музыкалык маалыматтын эмоционалдык мазмунун субъект эмоционалдык угуунун аркасында кабыл алышат, ал педагогикалык таасирдин объектиси болуп саналат жана чыгармачыл инсан музыка угуучу адамга музыкалык искусство чыгармаларында ар түрдүү чагылдырылган эмоционалдык тилди туура кабыл алууга мүмкүндүк берет. Музыкалык жана эстетикалык стимул экстралингвистикалык коммуникация көндүмдөрүн өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет. Эмоционалдык интуициянын пайда болушу коммуникация көндүмдөрүн жакшыртууга жана эмоционалдык автономияны жеңүүгө жол көрсөтөт. Т. Адорнонун пикири боюнча музыканын социологиясынын негизги милдети катары музыкалык чыгарманын угуучуга тийгизген таасирин «музыка менен угуучунун ортосундагы мамилени социалдашкан индивид жана музыка» деп эсептеген [3, 65-б.].

Музыкалык искусствонун аркасында адамдын турмуштук тажрыйбасы толукталат, анын эмоционалдык палитрасы байыйт, тереңирээк, назик болот. Демек, өзүнүн айланасындагы адамдарды, бүтүндөй курчап турган дүйнөнү жакшыраак сезет жана түшүнөт. Өзү менен натыйжалуу баарлашууга үйрөнүү менен гана адам башка адамдар менен ийгиликтүү өз ара аракеттенип, жеке жашоосунун траекториясын аныктап, заманбап дүйнөдө ийгиликтүү болууга жетишет.

Музыка тарбиялоонун жана инсанды калыптандыруунун кубаттуу, ошондой эле баарлашуунун уникалдуу каражаты. Музыкалык искусство жеке жана коомдук мүнөзгө ээ. Музыка объективдүү коомдук мазмунга ээ болгон искусствонун эң түз түрү катары ар бир адам тарабынан жекече кабыл алынат жана ал үчүн олуттуу инсандык көрүнүшкө ээ болот.

Музыка менен баарлашууда мотивациялык жана жеке эмоционалдык тажрыйбаны түзө билүү инсандын коммуникациялык көндүмдөрүн өнүктүрүүгө көмөктөшүүчү музыкалык ишмердүүлүктүн ар кандай формаларын уюштурууга мүмкүндүк берет.

Музыкалык билим алуунун натыйжасында музыкалык чыгармаларды угуу, салыштыруу, айкалыштыруу, көркөм образдарды жана пайда болгон бирикмелерди талдоо, вокалдык-хордук жана аспаптык аткаруучулук, музыкалык жана пластикалык иш-аракеттер, импровизация жана музыка түзүү, музыканын искусствонун башка түрлөрү менен байланышын түзүү инсандын чыгармачылык иш тажрыйбасын өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет. Музыканын таасиринин негизинде инсандын жөндөмдүүлүктөрү жана активдүүлүгү инсандын социалдык маданий өнүгүүсү үчүн зарыл болгон өнүгүү чөйрөсүн түзүүгө мүмкүндүк берет [4, 48-б.].

Адамдардын угуу маданиятын калыптандыруу процессинде коммуникациялык көндүмдөрдү өркүндөтүү үчүн шарттарды түзүүдө музыкалык искусствонун мазмуну чындыктын образдуу түрдө чагылдырылышы же музыканын маани-маңызы болушу мүмкүн экендигин эске алуу зарыл. Кабыл алуу объектиси болуп чыгарманын эмоционалдык интонациялары саналат. Коммуникациянын негизин угуучунун психикасындагы резонанс түзөт, көркөм тажрыйбаларды ойготуучу, ишке ашыруучу катары эсептелет.

Музыкалык аткаруунун маңызы музыкалык экспрессивдүү каражаттардын жардамы менен музыкалык текстти үндөө, айтуу жана интонациялоо процессинде туюнтулган музыкалык искусствону чыгармачылык менен түшүнүү болуп саналат. Субъектин ырчылык ишмердиги ага реалдуулукту чагылдыруунун конкреттүү ыкмаларын иштеп чыгууга мүмкүндүк берет. Бул адамдын ички жана курчап турган дүйнөсүн аңдап билүү мүмкүнчүлүктөрүн жогорулатат, ага таандык болуу сезимин өнүктүрүү үчүн шарттарды түзөт, ошондой эле социалдык позициянын калыптанышына таасир этүүчү адеп-ахлактык тандоодо инсандын потенциалын ишке ашырууга багыттайт.

Башкача айтканда, чыгармачыл инсандын музыкалык чыгармачылык ишмердигинде коммуникациялык көндүмдөрдү өнүктүрүү коомдо жагымдуу чөйрөнү түзүүгө мүмкүндүк берет, алардын эмоционалдык кабыл алуусунун пайда болушуна жана өнүгүшүнө шарт түзөт. Ырдоо музыка жана башка искусствонун интеграциялык чыгармачылык процессине активдүү катышууга мүмкүндүк берет. Ошондой эле инсандын эмпатиялык жөндөмдөрүн, башкаларга боор ооруу, гумандуулук, эмпатия жана түшүнүү жөндөмдөрүн өнүктүрөт.

Кызматташтыктын, чыгармачылыктын, өз алдынчалуулуктун кырдаалында көркөм чыгармаларды көрүү өз оюн ачык айта алган, маектешинин сөзүн уга билген, билим берүү маселелерин биргелешип чечүүгө аракет кылган чыгармачыл, демилгелүү инсандын калыптанышына шарт түзөт [5].

Музыкалык искусствонун маданий потенциалы жана музыканын адамга терапиялык таасири музыкалык ишмердүүлүк инсандын коммуникациялык көндүмдөрүн өнүктүрүү үчүн чоң потенциалга ээ экендигин көрсөтүп турат.

Музыкалык искусствонун маданий потенциалы жана музыканын инсанга терапиялык таасири музыкалык ишмердүүлүк адамдардын коммуникациялык көндүмдөрүн өнүктүрүү үчүн чоң потенциалга ээ экендиги менен айырмаланып турат. Музыкалык ишмердүүлүктө инсандын коммуникативдик жөндөмдүүлүктөрүн өркүндөтүү - азыркы коомдогу билим берүүнүн эң маанилүү көйгөйлөрүнүн бирин чечүүдө инсандын социалдык-маданий өнүгүүсүнүн негизги каражаттарынын бири.

Колдонулган адабияттар

1. Harnitz, M. Musikalische Identität Jugendlicher und Konflikte im Musikunterricht./R.Muller [et al.] //Wozu Jugendliche Musik und Medien gebrauchen. –Juventa Verlag Weinheim und München, 2002. P.185. (Перевод автора Г.М.Т.)
2. Адорно, Т. Избранное: Социология музыки./ Т.Адорно. СПб.: Университетская книга, 1998. С.65.
3. Адорно, Т. Избранное: Социология музыки./Т.Адорно. СПб.: Университетская книга, 1998. С.145.
4. Саблина Т.Н. РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ В МУЗЫКАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – №6;
5. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=16063> (дата обращения: 08.02.2024).
6. Итигулова, Ж. К. Инсандын калыптануусунда искусствонун ролу / Ж. К. Итигулова, Н. М. Токтогулова // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Философия. Социология. Политология. – 2023. – No. 2(2). – P. 74-79. – DOI: 10.52754/16948823_2023_2(2)_12. – EDN: VFJТОК.
7. Нурбаев, А. С. Формирование духовной и музыкальной культуры современной личности / А. С. Нурбаев // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Т. 1, № 3. – С. 311-317. – DOI: 10.52754/16947452_2021_1_3_311. – EDN: BDMTDI.